

NEERLANDICA EXTRA MUROS

Tijdschrift van de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek (IVN)

Drie afleveringen (1995)

XXXIII, 3, oktober 1995

Onder redactie van

F. Balk - Smit Duyzentkunst, L. Beheydt, H.J. Boukema, Th. Hermans, A.M. Musschoot, J.W. de Vries, M. Kristel (redactiesecretaris)

Redactiesecretariaat

Raadhuisstraat 1, 2481 BE Woubrugge, Nederland.
Telefoon (0172) 51 82 43 - Fax (0172) 51 99 25

Uitgever

VAN IN, Grote Markt 39, 2500 Lier, België.

Telefoon (03) 480 55 11 - Fax (03) 480 76 64

ISSN 0047-9276

De uitgave van dit jubileumnummer is mogelijk gemaakt door de reguliere subsidie van de Nederlandse Taalunie en de financiële steun van het Prins Bernhard Fonds, die wij beide hierbij hartelijk dankzeggen.

INHOUD

Th. A.J.M. Janssen	De IVN: Vijfentwintig jaar partners in neerlandistiek	1
J. de Rooij	Een kwart eeuw IVN	2
P. de Kleijn	Nederlandse grammatica's voor anderstaligen in de periode 1970-1995	12
E. Nieuwborg	Didactiek Nederlands als vreemde taal	
	Veertig jaar ervaring met het onderwijs Nederlands aan anderstaligen	28
J.W. de Vries	Didactiek van land en volk	40
P.G.J. van Sterkenburg	Lexicografie voor buitenlanders	51
F. Bulhof	Enkele aspecten van het letterkunde-onderwijs in het Nederlands aan buitenlandse universiteiten	67
Th. Hermans	Literair vertalen van internationale neerlandistiek	82
C. ter Haar	Hadden we maar een <i>Edda</i> gehad!	
	Neerlandistiek in Duitsland	92
Th. Hermans	De neerlandistiek in de Engelstalige wereld	96
J. Stouten	Frankrijk, Van lappendeken tot donsdek?	100
I. Wikén Bonde	De neerlandistiek in Noord-Europa	105
J. Koch	Nederlands in Zuid-Europa	111
Z. Klimaszewska	De neerlandistiek in Centraal- en Oost-Europa	117
W.F. Jonckheere	Vijfentwintig jaar neerlandistiek in Zuid-Afrika	121
K. Groeneboer/H. Groot/H. Poelman	Het Nederlands in Azië	126

Abonnementsprijs 1995 (3 nummers van 72 blz.)

België: 940 BF (inclusief portokosten)

Nederland en overige landen:

1095 BF vooraf te betalen op rekeningnummer 550-3130600-15 van Uitgeverij Van In, 2500 Lier, België. In dit bedrag zijn de portokosten begrepen. (Alle bankkosten in binnen- en buitenland zijn ten laste van de abonnee.) Losse nummers: 515 BF (portokosten inbegrepen). Advertenties kunnen aan de uitgever worden opgegeven.

Tarieven: 1/1 pagina 5000 BF (excl. BTW)
1/2 pagina 3100 BF (excl. BTW)
1/4 pagina 1900 BF (excl. BTW)

De IVN: Vijfentwintig jaar partners in neerlandistiek

Wie in 1995 het woord *partners* tegenkomt, weet één ding zeker: het gaat om mensen die met hun tijd mee willen gaan. Maar 'kan' zo'n modewoord wel in de titel van een tekst die het vijftwintigjarige bestaan van de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek toch enigszins stijlvol zou moeten memoreren? Het antwoord mag volmondig 'ja' zijn.

In veel artikelen van dit jubileumnummer staat te lezen hoe de IVN in de voorbije jaren steeds opnieuw initiatieven heeft genomen om de beoefening van de neerlandistiek te bevorderen. Daarbij waren niet alleen extramurale, maar dikwijls ook intramurale belangen in het geding. Bij de behartiging van die belangen ging de IVN niet alleen maar met haar tijd mee. In háár kring ontstond het plan voor de *Algemene Nederlandse Spraakkunst*. Dat geldt ook voor het idee om over heel de wereld studenten op uniforme wijze te toetsen op hun kennis van het Nederlands. Intussen blijkt de verwerking van beide initiatieven al jaren van groot nut.

Zeker, de IVN mag dan de afgelopen vijftwintig jaar steeds bij de tijd geweest zijn, het 'p-woord' (ai, al weer zo'n nauwelijks te onderdrukken modernisme) in de titel is hiermee toch niet zomaar gerechtvaardigd? Nee, maar ieder die de IVN kent, weet dat de leden zich elkaars partners voelen in de volle zin van het woord. In regionaal verenigingsverband organiseren ze colloquia en brengen ze uitwisselingen van docenten en studenten tot stand. In hun vakbeoefening zouden zij elkaars steun niet graag missen. En niet zelden hebben zij ook elkaars morele steun hard nodig, wanneer Neerlandistiek een vak is waarin een universiteit maar matig wil of kan investeren.

Maar de extramurale neerlandici zijn niet alleen elkáars partners. Steeds vaker slagen zij erin de banden met hun intramurale vakgenoten te versterken. Bij hen, vaak buitengewone leden van de IVN, groeit interesse en inzet voor de extramurale neerlandistiek. Dat blijkt uit hun bijdragen aan *Neerlandica Extra Muros* en de driejaarlijkse *Colloquia Neerlandica*. En er is meer. Aan veel universiteiten komen extramurale neerlandici tot samenwerking met historici en kunsthistorici die de geschiedenis en cultuur van het Nederlandse taalgebied bestuderen; soms zijn ook zij lid van de IVN. Die samenwerking probeert de IVN te bevorderen, onder andere door seminaries te organiseren voor jonge buitenlandse kunsthistorici die zich specialiseren in de cultuurhistorie van de Lage Landen.

Nog een geheel ander partnerschap is in de laatste jaren tot stand gekomen: de Nederlandse Taalunie en de IVN werken vruchtbaar samen ten dienste van de extramurale neerlandistiek. Hun activiteiten, steeds vaker resultaat van gezamenlijke inspanningen, oogsten waardering.

De IVN, partners in neerlandistiek? Ja zeker, nog vele jaren!

Theo A.J.M. Janssen

Theo Hermans (Londen)

In wat volgt blijft de neerlandistiek aan de Engelssprekende Zuidafrikaanse universiteiten buiten beschouwing. Dat onderwerp wordt behandeld in de bijdrage over Zuid-Afrika. Blijven over: de Verenigde Staten, Canada, Groot-Brittannië, Australië en Nieuw-Zeeland. Het globale beeld, ondanks één pijnlijke uitzondering, is er een van gestage, soms frisse groei, van toenemende activiteit en inhoudelijke verbetering, vooral de laatste decennia. Maar in vele gevallen blijft het vak uitermate kwetsbaar.

Laten we beginnen met Australië en Nieuw-Zeeland. Zowel Melbourne als Auckland illustreren het precaire bestaan van een universitaire afdeling neerlandistiek op grote afstand van en zonder nauwe binding met het Nederlandse taalgebied. Daardoor zijn die vestigingen sterk afhankelijk van immigratiegolven, financiële steun van buiten en plaatselijke universitaire politiek. De conjunctuur verandert soms vlug. Aan de universiteit van Melbourne werden in 1942 voor het eerst cursussen Nederlands geïntroduceerd. In de jaren zestig had de sectie een volledig programma en vier docenten. In 1992 werd zij opgeheven. De belangrijkste reden voor het wegvallen van de belangstelling voor Nederlands bleek het feit te zijn dat enige tijd na de Nederlandse immigratiegolf van de jaren vijftig een tweede en een derde generatie aan bod kwam die geen interesse meer toonde voor de taal van hun ouders en grootouders.

Net op het ogenblik dat de neerlandistiek uit Australië verdween, begon de Duitse afdeling van de universiteit van Auckland met een cursus Nederlands, de eerste in Nieuw-Zeeland. De cursus, een keuzevak voor germanisten, loopt gesmeerd en breidt uit. Hij spreekt zowel kinderen van Nederlandse immigranten aan als studenten die er een tweede Germaanse taal bij willen verwerven. Het is nog te vroeg om voorspellingen te doen over de leefbaarheid op langere termijn van deze eenmanspost.

Al zijn Melbourne en Auckland door hun vereenzaamde ligging misschien in grotere mate aan de elementen overgeleverd dan andere docentschappen in de Engelstalige wereld, toch zijn de grondvoorwaarden elders niet fundamenteel verschillend. Net als Australië verwelkomde Canada in de jaren na 1945 grote aantallen Nederlandse immigranten. In de jaren zestig opteerden verscheidene Canadese universiteiten, te beginnen met Toronto, voor taalcurussen Nederlands. Hoewel de neerlandistiek ook vandaag aan niet meer dan een handvol universiteiten in Canada vertegenwoordigd is, kent het land een bloeiende en tweetalige 'Canadian Association for Netherlandic Studies / Association Canadienne pour l'avancement des études néerlandaises' (CAANS/ACAEN). De vereniging werd opgericht in 1971 en publiceert sinds 1979 twee keer per jaar het eveneens tweetalige tijdschrift *Canadian Journal of Netherlandic Studies / Revue Canadienne des études néerlandaises*. In Windsor, Ontario, is boven-

dien de Netherlandic Press gevestigd, die vooral op de Nederlandse immigrantengemeenschap mikt. Op alle Canadese universiteiten is Nederlands een keuzevak, wat weinig mogelijkheden biedt voor specialisatie of onderzoek. Daar staat tegenover dat CAANS/ACAEN bijzonder actief is en dat het Canadese tijdschrift met zijn multidisciplinaire aanpak niet alleen neerlandici in enge zin aanspreekt.

Wat omvang en aantallen betreft zijn de Verenigde Staten vele keren groter dan Canada, maar de historische achtergrond van de neerlandistiek in de VS verschilt niet zo sterk van de Canadese situatie. Wel begon de Nederlandse immigratie hier vroeger. Van ongeveer 1850 tot 1950 vestigden zich zo'n kwart miljoen Nederlanders in de VS. Velen onder hen behoorden tot de gereformeerde kerk. Vooral deze groepen hielden vast aan hun eigen identiteit en taal. Voor hen werden omstreeks de eeuwwisseling Nederlandse taalcursussen opgezet aan Hope College in Holland, Michigan, en aan Central College in Pella, Iowa. Nederlands wordt nog steeds gedoceerd aan Calvin College in Grand Rapids, Michigan, waar het in 1876 werd ingevoerd.

Wat de neerlandistiek aan de universiteiten betreft kent Columbia University, in New York, sinds 1913 een ononderbroken traditie. Adriaan Barnouw nam er in 1921 als Queen Wilhelmina Professor bezit van de eerste formele leerstoel. De eigenlijke groeiperiode op nationaal vlak viel in de jaren zestig, toen cursussen Nederlands geïntroduceerd werden aan de universiteiten van Pennsylvania (1962), California (Los Angeles, 1963), Indiana (1965), Texas (Austin, 1966), Massachusetts (Amherst, 1969), Hawaii (1972) en Minnesota (1972). Inmiddels is het vak aan zo'n dertig universiteiten en 'colleges' vertegenwoordigd. De 'American Association for Netherlandic Studies' (AANS), opgericht in 1975 en sterk interdisciplinair ingesteld, telt meer dan tweehonderd leden - niet alleen neerlandici maar ook historici, kunsthistorici, theologen, musicologen, geografen en dies meer. Al die specialisaties komen aan bod op de 'Interdisciplinary Conferences on Netherlandic Studies' die sinds 1982 om de twee jaar plaats hebben, telkens op een andere universiteit. Ze nemen ook bijna iedere keer in omvang en diversiteit toe. De handelingen van de AANS-congressen verschijnen in de vorm van statig gebonden boekdelen in PAANS, de reeks 'Publications' van de AANS. Tot onlangs verbleven ook geregeld Nederlandse en Vlaamse gastschrijvers aan de universiteiten van Michigan (Ann Arbor), Texas (Austin), Minnesota (Minneapolis) en Iowa (Iowa City), in principe telkens voor minstens een half jaar, maar die programma's werden in 1993 beëindigd ten voordele van gastschrijverschappen voor kortere periodes in Europese landen.

De grootste afdeling neerlandistiek in de VS is die op de Berkeley-campus van de University of California. Omdat er in verscheidene afdelingen van de universiteit, waaronder die van geschiedenis, kunstgeschiedenis, vergelijkende letterkunde en Zuid-Oost-Azië-studies, reeds enige belangstelling voor Nederlands bestond, werd Nederlands in 1959 in het programma opgenomen. De Nederlandse overheid sponsorde in 1971 de Koningin Beatrix-leerstoel, waarvan Johan Snapper sinds die tijd de houder is. De Vlaamse overheid volgde het goede voorbeeld in 1981 met een P.P. Rubens-leerstoel, die ieder jaar door een

Vlaams gastdocent wordt bezet. Deze investeringen hadden effect, want de universiteit stelde bij wijze van tegenprestatie middelen ter beschikking om prominente Nederlandse auteurs, bij voorbeeld Harry Mulisch en Cees Nooteboom, voor een tijdje naar Berkeley te halen. De bibliotheek van de Berkeley-campus fungeert als nationaal verzamelpunt voor Nederlandse publikaties met betrekking tot literatuur en geschiedenis, en bezit alleen al op deze twee terreinen meer dan honderdduizend boeken. Sinds 1985 organiseert de vakgroep bovendien om de twee jaar een internationale conferentie, afwisselend toegespitst op Nederlandse literatuur en op taalkunde; de handelingen verschijnen in dezelfde uitvoering als die van de AANS-congressen.

Waar de jaren zestig een aantal nieuwe aanzetten zagen voor de neerlandistiek in de VS en Canada, kan het vak vandaag uitpakken met tastbare resultaten en druk intellectueel verkeer. Verscheidene docentschappen produceren wetenschappelijk werk van hoog gehalte. Zowel AANS als CAANS beschikken over kanalen voor informatievoorziening en -uitwisseling in de vorm van nieuwsbrieven, bijeenkomsten en congressen. AANS onderhoudt goede contacten met de Amerikaanse kunsthistorici, sinds 1983 verenigd in de 'Historians of Netherlandish Art', die trouwens hun eigen conferenties en nieuwsbrief hebben. De congresprogramma's van de reusachtige Modern Language Association of America bevatten tegenwoordig Nederlandse sessies. Van al deze activiteiten en contacten wordt het vak inhoudelijk beter en meer zelfverzekerd.

Er is ook een keerzijde. Aan vrijwel iedere Amerikaanse universiteit bestaat het Nederlands uitsluitend als keuzevak. In de meeste gevallen blijft het onderwijs een kwestie van taalverwerving op het niveau beginners en gevorderden. Op vele afdelingen staat één persoon voor alles wat met Nederlands te maken heeft, zodat er voor onderzoek of specialisatie weinig gelegenheid overblijft. Hoewel de Amerikaanse neerlandistiek niet langer afhankelijk is van immigratiegolven om studenten te recrutereren, blijven éénmansposten bijzonder gevoelig voor fluctuaties in vraag en aanbod. Vanuit dit oogpunt bezien is er vooralsnog niet echt sprake van een consolidatie van de neerlandistiek in Amerika.

Ook in Groot-Brittannië zal consolidatie nog wel enige tijd vergen. Hier zijn het de historici en niet de kunsthistorici die zich georganiseerd hebben. Zij houden al sinds 1959 om de drie jaar een colloquium over Nederlands-Britse betrekkingen; de handelingen verschijnen in de reeks 'Britain and the Netherlands'. In tegenstelling tot de situatie op het Amerikaanse continent bestaat de neerlandistiek in Groot-Brittannië ook als universitair hoofdvak, op twee plaatsen. En op het moment dat dit stukje in druk verschijnt, is de Britse tegenhanger van AANS en CAANS een feit.

In 1919 werd op University College London (UCL) een docentschap Nederlandse taal, letteren en geschiedenis ingesteld. Vier jaar later werd de post gesplitst: geschiedenis bleef op UCL, neerlandistiek verhuisde naar Bedford College. Vooral in de jaren zeventig, onder Reinder Meijer, groeide de vakgroep neerlandistiek. De afdeling op Bedford College telde toen, net als vandaag, vijf docenten, bood een hoofdvakstudie van vier jaar aan en mogelijkheden voor postgraduaat werk. Als gevolg van een interne reorganisatie van de universiteit

van Londen keerde de neerlandistiek in 1983 naar UCL terug. Daar werd kort daarop het interdisciplinaire 'Centre for Low Countries Studies' opgericht, dat de op UCL aanwezige expertise op het gebied van neerlandistiek en Nederlandse geschiedenis en kunstgeschiedenis bundelde. Het 'Centre' nam de publikatie over van *Dutch Crossing*, het tijdschrift dat al in 1977 op Bedford College was begonnen te verschijnen, aanvankelijk slechts taal en letteren bestreek, maar nu tevens geschiedenis, kunstgeschiedenis en gaandeweg ook sociale wetenschappen in zijn vaandel schreef. Naast *Dutch Crossing* verrees in 1991 nog de reeks 'Crossways'. In 1989 en opnieuw in 1994 organiseerde het 'Centre' een internationale neerlandistiek-conferentie, de eerste bijeenkomsten van die aard in Groot-Brittannië. In 1992 kwam op UCL een gastschrijverprogramma in voege.

Aan de universiteiten van Cambridge en Liverpool kan men Nederlandse taal en literatuur als 'minor' in een ruimer studiepakket kiezen. In de jaren zeventig en tachtig werden Nederlandse opties ingevoerd op wel een tiental Britse universiteiten. Het gaat hierbij telkens om taalcurricula, doorgaans ondergebracht bij de afdeling Duits. Sinds kort is dit trouwens ook het geval in de Ierse Republiek, in Dublin. Naast Londen is de afdeling op de universiteit van Hull het grootste centrum van de neerlandistiek in Groot-Brittannië. In Hull werd in 1976 een geheel nieuw programma ontworpen, dat de nadruk legt op sociale wetenschappen en het bedrijfsleven. Het instituut beschikt inmiddels over drie docenten. Net als in Londen komen de studenten naar de universiteit zonder enige kennis van het Nederlands en brengen hoofdvakstudenten het derde jaar van hun studie integraal in Nederland of Vlaanderen door. Dat stelt hen in de gelegenheid tijdens hun vierde en laatste jaar enkele vrij gespecialiseerde vakken op te nemen. Net als in Londen opteren veel studenten overigens niet voor Nederlands als hun enige hoofdvak maar voor een combinatie, op gelijkwaardige basis, van Nederlands met een ander onderwerp - een andere moderne taal, management, Europese Studies, verschillende koppelingen zijn mogelijk.

De oprichting van een Britse universitaire vereniging voor neerlandistiek, naar Amerikaans model opgevat in ruime en dus multidisciplinaire zin, moet in 1995 zijn beslag krijgen. De nieuwe vereniging zal sommige activiteiten, zoals het organiseren van grootscheepse conferenties, van het Londense 'Centre for Low Countries Studies' overnemen. Ook *Dutch Crossing* komt onder de hoede van de nationale vereniging. Zodoende zal, ten lange leste, net zoals dat in de Verenigde Staten en Canada reeds het geval is, voor de brede waaier van de universitaire studie van de Nederlandse taal, geschiedenis, maatschappij en cultuur in Groot-Brittannië een structuur tot stand gebracht zijn die via contacten, informatie, uitwisseling en discussie het vakgebied in zijn geheel beter moet kunnen profileren en inhoudelijk versterken.

Ondanks duidelijke accentverschillen tussen de Britse en de Amerikaanse situatie gaat de ontwikkeling van de neerlandistiek aan beide kanten van de oceaan in grote lijnen gelijk op. Net zoals de Amerikaanse neerlandistiek heeft het vak in Groot-Brittannië de laatste decennia een lange weg in de goede richting afgelegd. Er is nog ver te gaan.